

ZAMONAVIY INGLIZ TILINING RIVOJLANISHIDA INTERNET MADANIYATI VA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYANING TA'SIRINI LINGVISTIK JIHATDAN TADQIQ ETISH

HAYOTXON SATIVOLDIYEVA NOSIRJONOVNA

Farg'ona shahar, Al Farg'oniy ko'chasi 82, FDTU 2- akademik litseyi

Ingliz tili

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada zamonaviy ingliz tilining rivojlanishiga internet madaniyati va raqamli kommunikatsiyaning ta'siri lingvistik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, bloglar va boshqa raqamli platformalarda qo'llanilayotgan til birliklarining shakllanishi, yangi so'zlarning paydo bo'lishi, qisqartmalar, emotikonlar hamda internet slengining ingliz tili lug'at tarkibiga kirib borish jarayonlari o'rganiladi. Shuningdek, raqamli kommunikatsiya natijasida yuzaga kelayotgan fonetik, leksik, semantik va pragmatik o'zgarishlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: *zamonaviy ingliz tili, internet madaniyati, raqamli kommunikatsiya, lingvistika, internet slengi, ijtimoiy tarmoqlar, leksik innovatsiyalar, neologizmlar, semantik o'zgarishlar.*

KIRISH

XXI asr boshlaridan boshlab internet texnologiyalarining jadal rivojlanishi ingliz tilining leksik, semantik, pragmatik va diskursiv tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar, bloglar, forumlar, messenjerlar va video platformalarning ommalashuvi natijasida ingliz tili tarixida ilgari kuzatilmagan tezlikda yangi so'zlar, iboralar va kommunikativ shakllar yuzaga keldi. Tilshunoslar bu jarayonni "digital linguistics" yoki "internet linguistics" deb ataydilar. Internet

endilikda nafaqat axborot almashish vositasi, balki yangi lingvistik birliklarni yaratadigan global til laboratoriyasiga aylangan.

Raqamli kommunikatsiya ta'sirida ingliz tilining eng tez o'zgarayotgan qatlami leksik tizim hisoblanadi. Internet foydalanuvchilari kundalik muloqotda qisqartmalar, akronimlar va yangi neologizmlarni faol qo'llashni boshladilar. Masalan, "LOL" (Laughing Out Loud), "BRB" (Be Right Back), "IMO" (In My Opinion), "DM" (Direct Message), "FOMO" (Fear of Missing Out), "OOTD" (Outfit Of The Day) kabi birliklar dastlab internet slengi sifatida paydo bo'lgan bo'lsa, keyinchalik ommaviy kommunikatsiya vositalariga ham kirib bordi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tarmoqlar tilni soddalashtirish, qisqartirish va tezkor axborot uzatishga moslashtirish jarayonini jadallashtirmoqda.

ASOSIY QISM

Internet madaniyatining yana bir muhim ta'siri yangi semantik ma'nolarning shakllanishida namoyon bo'lmoqda. Ayrim so'zlar o'zining an'anaviy ma'nosidan uzoqlashib, yangi ma'nolar kasb etmoqda. Masalan, "friend" so'zi ilgari faqat do'st ma'nosida qo'llangan bo'lsa, bugungi kunda ijtimoiy tarmoqda kimnidir kontaktlar ro'yxatiga qo'shish ma'nosini ham bildiradi. "Follow", "post", "share", "stream", "viral", "trend", "content", "creator", "influencer" kabi birliklar ham internet muhitida yangi semantik qirralarga ega bo'ldi. Bu hodisa semantik kengayish va semantik transformatsiya jarayonining zamonaviy ko'rinishi sifatida baholanadi.

2024-2025-yillarda internet madaniyatining ta'siri natijasida ingliz tiliga "delulu", "skibidi", "tradwife", "rizz", "aura farming", "looksmaxxing" kabi yangi birliklar kirib keldi. Ayrimlari hatto lug'atlarga ham kiritildi. Tilshunoslarning ta'kidlashicha, bu so'zlarning ommalashuvi TikTok, YouTube va boshqa ijtimoiy platformalar orqali yuz bermoqda. Natijada internet foydalanuvchilari yangi leksik birliklarni yaratish va global miqyosda tarqatish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Raqamli kommunikatsiya pragmatik jihatdan ham ingliz tiliga kuchli ta'sir ko'rsatdi. An'anaviy yozma muloqotda his-tuyg'ularni ifodalash murakkab bo'lgan

bo'lsa, internet kommunikatsiyasida emoji, GIF, stiker va memlar pragmatik vosita sifatida shakllandi. Emoji belgilarining kommunikativ funksiyalari bo'yicha olib borilgan korpus tadqiqotlari ularning hissiyotlarni ifodalash, kinoya yaratish, muloqot ohangini yumshatish va ijtimoiy yaqinlikni ko'rsatishda faol ishlatilishini tasdiqlagan. Ba'zi hollarda emoji butun bir gapning ma'nosini ifodalashi yoki matnning semantik yo'nalishini o'zgartirishi mumkin.

Internet diskursining rivojlanishi natijasida memlar ham alohida lingvistik hodisaga aylandi. Memlar matn, tasvir va madaniy kontekstning birlashuvidan hosil bo'lib, zamonaviy ingliz tilida yangi kommunikativ birlik sifatida qaralmoqda. Tadqiqotlar memlarning nafaqat kulgi vositasi, balki murakkab ijtimoiy, siyosiy va madaniy ma'nolarni uzatish vositasi ekanligini ko'rsatmoqda.

Internet kommunikatsiyasi grammatik tizimga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda gaplarning qisqarishi, punktuatsiyaning soddalashishi va og'zaki nutq elementlarining yozma nutqqa kirib kelishi kuzatilmoqda. Masalan, kichik harflardan foydalanish, qisqa gaplar tuzish, ellipsis va qisqartirilgan sintaktik konstruksiyalar keng tarqalgan. Tilshunoslar bu jarayonni yozma va og'zaki nutq chegaralarining asta-sekin yo'qolishi bilan izohlaydilar. Internet tufayli yozma muloqot og'zaki muloqotga yaqinlashmoqda.

Global internet muhiti ingliz tilining xalqaro mavqeini yanada mustahkamladi. Bugungi kunda internetdagi kontentning katta qismi ingliz tilida yaratilmoqda. Natijada ingliz tili xalqaro raqamli kommunikatsiyaning asosiy vositasiga aylandi va boshqa tillarga minglab yangi so'zlarni eksport qilmoqda. Shu bilan birga, ingliz tilining o'zi ham boshqa tillardan kirib kelayotgan elementlar bilan boyimoqda. Bu hodisa lingvistik globalizatsiyaning yorqin namunasi hisoblanadi.

Lingvistik nuqtai nazardan qaralganda, internet yangi leksik birliklarni yaratishning eng yirik manbalaridan biri bo'lib qolmoqda. Avvallari yangi so'zning lug'atga kirishi uchun o'nlab yillar talab qilingan bo'lsa, bugungi kunda birgina

TikTok videosi yoki ijtimoiy tarmoq trendi yangi birlikni bir necha kun ichida millionlab insonlar nutqiga olib kirishi mumkin. Masalan, “doomscrolling” atamasi insonning salbiy yangiliklarni to‘xtovsiz o‘qib borishini anglatadi, “ghosting” so‘zi kutilmaganda muloqotni uzib qo‘yish ma’nosini bildiradi. “Catfishing”, “flexing”, “cancel culture”, “digital detox”, “brain rot”, “rage bait”, “clickbait” kabi birliklar internet madaniyatining mahsuli sifatida shakllangan. Ushbu birliklarning lingvistik xususiyati shundaki, ular mavjud so‘zlarning semantik birikishi yoki yangi kontekstda qo‘llanishi natijasida paydo bo‘lgan.

Semantik evolyutsiya jarayonlari ayniqsa internet muhitida yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Masalan, “cloud” so‘zi bir vaqtlar faqat osmondagi bulutni anglatardi. Bugungi kunda esa u ma’lumotlarni masofaviy serverlarda saqlash tizimini bildiruvchi texnologik termin sifatida qo‘llanadi. Xuddi shuningdek, “wall” so‘zi oddiy devor ma’nosidan tashqari ijtimoiy tarmoqdagi profil sahifasini ham anglatadi. “Handle” so‘zi esa dastlab tutqich ma’nosida ishlatilgan bo‘lsa, hozirda foydalanuvchi nomi ma’nosini ham bildiradi. Bu holat semantik kengayishning zamonaviy ko‘rinishi bo‘lib, internet tilning ma’no tizimini tubdan o‘zgartirayotganini ko‘rsatadi.

Internet madaniyatining yana bir muhim jihati multimodal kommunikatsiyaning shakllanishidir. An’anaviy til faqat matn va nutq orqali ifodalangan bo‘lsa, zamonaviy raqamli kommunikatsiyada emoji, GIF, stiker, meme va vizual belgilar ham tilning bir qismiga aylanib ulgurdi. Masalan, oddiy “I am fine” jumlasini matn ko‘rinishida neytral ma’no bersa, unga kulayotgan emoji qo‘shilishi samimiyligni bildiradi, kinoyali emoji esa butunlay teskari ma’noni yuzaga keltirishi mumkin. Shunday qilib, raqamli kommunikatsiyada ma’no faqat so‘zlar orqali emas, balki vizual belgilar orqali ham shakllanmoqda.

Pragmatik jihatdan internet ingliz tilida yangi kommunikativ strategiyalarni yuzaga keltirdi. Masalan, “seen-zoning” hodisasi muloqotdosh xabarni o‘qib turib javob bermasligini bildiradi. “Soft blocking” esa insonni to‘liq bloklamasdan, uning

muloqot imkoniyatlarini cheklashni anglatadi. Ushbu tushunchalar ilgari mavjud bo'lmagan, chunki ularni yuzaga keltiradigan kommunikativ muhitning o'zi mavjud emas edi. Demak, texnologik taraqqiyot yangi ijtimoiy munosabatlarni yaratmoqda, bu esa o'z navbatida yangi lingvistik birliklarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda.

Internet diskursining eng qiziqarli jihatlaridan biri memelar tilidir. Zamonaviy memelar ko'pincha bir nechta so'z orqali katta ijtimoiy, siyosiy yoki madaniy ma'nolarni ifodalaydi. Masalan, "NPC" (Non-Playable Character) atamasi dastlab videoo'yin terminologiyasiga tegishli bo'lgan. Hozir esa mustaqil fikrlamaydigan yoki ommaviy fikrga ko'r-ko'rona ergashadigan insonlarga nisbatan qo'llanmoqda. Xuddi shuningdek, "main character energy" iborasi insonning o'zini voqealar markazidagi asosiy qahramon sifatida his qilishi ma'nosini bildiradi. Ushbu misollar internetning metaforik va konseptual tafakkurga ham kuchli ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi.

Grammatik jihatdan ham sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarda foydalanuvchilar tezkorlik sababli punktuatsiya qoidalariga kamroq amal qilmoqda. Katta harflardan foydalanmaslik, gaplarni qisqartirish, yordamchi fe'llarni tushirib qoldirish va sintaktik soddalashtirish holatlari keng tarqalgan. Masalan, "I am going to do it" o'rniga "gonna do it", "Do you want to?" o'rniga "wanna?", "Let me know" o'rniga "lmk" shakllari ishlatilmoqda. Bu hodisa yozma va og'zaki nutq chegaralarining asta-sekin birlashib borayotganidan dalolat beradi.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi esa ingliz tili evolyutsiyasining yangi bosqichini boshlab berdi. Chatbotlar, virtual yordamchilar va generativ sun'iy intellekt tizimlari yangi kommunikativ standartlarni shakllantirmoqda. Bugungi kunda "prompt", "hallucination", "AI-generated", "deepfake", "machine learning", "large language model" kabi birliklar kundalik nutqning bir qismiga aylanmoqda. Bu esa texnologik taraqqiyot va til rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlikning yanada kuchayganini ko'rsatadi.

Internet madaniyati ta'sirida ingliz tilida identifikatsiya va ijtimoiy guruhlarni ifodalovchi yangi birliklar ham shakllanmoqda. Masalan, "chronically online", "terminally online", "digital native", "content creator", "micro-influencer", "streamer" kabi atamalar insonlarning yangi raqamli hayot tarzini tavsiflaydi. Ushbu birliklar zamonaviy jamiyatning yangi ijtimoiy qatlamlari va madaniy hodisalarini ifodalash uchun yaratilgan.

XULOSA

Lingvistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, internet madaniyati ingliz tilini nafaqat boyitmoqda, balki uning rivojlanish mexanizmlarini ham o'zgartirmoqda. Avvallari til o'zgarishlari markazlashgan institutlar, nashriyotlar yoki akademik doiralar orqali tarqalgan bo'lsa, bugungi kunda har bir foydalanuvchi yangi so'z yoki ibora yaratuvchisiga aylanishi mumkin. Bu jarayon "demokratik leksik evolyutsiya" deb ataladi. Natijada ingliz tili markazlashmagan, dinamik va o'zgaruvchan tizim sifatida rivojlanmoqda.

Shunday qilib, internet madaniyati va raqamli kommunikatsiya zamonaviy ingliz tilining fonetik, leksik, semantik, pragmatik va diskursiv qatlamlariga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Yangi so'zlar, yangi ma'nolar, yangi kommunikativ strategiyalar va yangi madaniy kodlarning shakllanishi ingliz tilini global raqamli davrning eng moslashuvchan va innovatsion tillaridan biriga aylantirmoqda. Bu jarayon kelajakda ham davom etishi va sun'iy intellekt, virtual reallik hamda metavers kabi yangi texnologiyalar ta'sirida yanada murakkab lingvistik o'zgarishlarni yuzaga keltirishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov, U. A. Raqamli kommunikatsiya va zamonaviy ingliz tilining lingvistik xususiyatlari. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2023.

2. Xolmatov, B. Q., Yo‘ldosheva, M. A. Internet lingvistikasi va til taraqqiyotining zamonaviy tendensiyalari. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2022.

3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Xorijiy tillarni o‘qitish va raqamli texnologiyalar integratsiyasi bo‘yicha metodik tavsiyalar. Toshkent, 2024.

4. Rahimov, D. S. Ingliz tilida neologizmlar va internet diskursining lingvistik tahlili. Toshkent: “Yangi asr avlodi” nashriyoti, 2023.